

Ліна Добрянська

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОДИМИРА ГОШОВСЬКОГО У ЛЬВІВСЬКІЙ КОНСЕРВАТОРІЇ (1961-1969)

Розглянуто етномузикознавчу педагогічну діяльність Володимира Гошовського, яку вчений активно провадив протягом нетривалого часу викладання у Львівській консерваторії. Проаналізовано навчальні курси педагога, що забезпечували студентам комплексну музично-фольклористичну підготовку, та його роботу керівника народномузичної секції Студентського наукового товариства.

Ключові слова: Володимир Гошовський; Львівська консерваторія; етномузикологічна освіта.

У музично-фольклористичній діяльності Володимира Гошовського винятково важливе місце належить львівському періоду 1961-1969 років, пов'язаному із працею науковця у Львівській державній консерваторії ім. М.В. Лисенка (нині – Національна музична академія ім. М.В. Лисенка). Робота в цьому виші була визначальною для становлення В. Гошовського як етномузикознавця – теоретика і практика і разом з тим мала велике значення для навчального закладу, адже завдяки В. Гошовському тут відбулися чималі зрушення в студіях над народною музикою.

Загалом певні аспекти педагогічної праці В. Гошовського спорадично привертали увагу дослідників його доробку, та не настільки, як, наприклад, його науковий спадок¹. Однак розвідки, яка б цілісно характеризувала майже десятилітню педагогічну діяльність В. Гошовського у Львівській консерваторії, до цього часу не існує, хоча частково цієї теми торкалися у своїх працях В. Пасічник [38, с. 22-24], С. Перескоцька [41, с. 20-23] та автор цих рядків [10, с. 47; 15, с. 174]. Заповнити прогалину пропонується у даній статті, яка ґрунтується головним чином на численних архівних документах із Державного архіву Львівської області та Архіву Львівської національної академії імені М. В. Лисенка, більшість з яких вводяться у науковий обіг уперше.

¹ Короткий огляд літератури про педагогічну діяльність Гошовського див. [38, с. 21-22].

На формування В. Гошовського як педагога-етномузиколога та й на перебіг усієї його подальшої педагогічної роботи вагомий вплив мала власна освіта дослідника, яка була різнобічною і досить тривалою¹. Після закінчення гімназії майбутній науковець навчався у празькому Карловому університеті на філософському (історико-філологічному) факультеті за спеціальностями слов'янська етнографія та філологія, унаслідок чого здобув ступінь доктора філософії [33; 34]². Згодом, повернувшись до України, В. Гошовський закінчив Ужгородське музичне училище (у 1949 році) та екстерном – оркестровий факультет Львівської консерваторії за фахом „концертний виконавець та викладач” [34, с. 46]³.

Спеціальної системної музично-фольклористичної освіти В. Гошовський не мав як із об'єктивних причин – в середині ХХ століття

¹ Як свідчать автобіографії дослідника із його особових справ (в архіві ЛНМА зберігається дві особові справи В. Гошовського – студента [33] та викладача [34], у яких відповідно вміщено два різні в часі життєписи вченого), його загальна освіта розпочалася із початкової школи, потім були 6 класів Ужгородської української реальної гімназії, яку В. Гошовському не вдалося закінчити через переїзд родини до Праги, де в Празькій російській реальній гімназії майбутній дослідник складав іспити на атестат зрілості.

² У Карловому університеті В. Гошовський займався порівняльним мовознавством та славістикою, вивчав мови: усі слов'янські, іспанську, італійську та мови семітичної групи (арабську, ефіопську і староврейську). Згодом „мовознавство (загальне і порівняльне) відійшло на задній план і залишилася орієнталістика як другий фах”, а першим фахом стало „те, що називалося слов'янською слов'янографією та палеоетнографією” [28, с. 35].

³ Влаштуваючись на роботу до консерваторії, В. Гошовський детально описав основні етапи своєї музичної підготовки, зокрема зазначивши, що вчився гри „на скрипці в музичній школі місцевого педагога В. Ромішовської (абсольвентки Віденської консерваторії по класу скрипки проф. Ондржілека). Під час університетських студій я слухав лекції по історії музики у проф. Бекінга, гармонію та контрапункт у доц. Фейдлія, відвідував “colegium musicum”. В той час я захопився грою на народних інструментах і особливо гітарою. Я брав уроки у видатного гітариста-віртуоза Анхеля Іглезія (учня А. Саговіі). Керував самодіяльним домровим оркестром гімназії в Празі – Панкраї” [34, с. 51]. У Празі В. Гошовський також керував власним самодіяльним хором. З музикології тоді „цікавився тільки старовинним російським (церковним) співом та проблемами семіографії, тобто розшифровками [...] т. зв. ‘невмових нотацій’” [28, с. 35].

Здебільшого із музикою була пов'язана і робота вченого у період, що передував львівському: протягом тривалого часу він викладав в Ужгородській музичній школі та музичному училищі гру на народних інструментах, аранжировку, оркестровку, педагогіку і методику викладання гри на народних інструментах тощо, працював як виконавець – соліст-гітарист та учасник ансамблів [34, с. 51].

здобути її було важко і за кордоном, і в Україні [25], так і через обставини особистого характеру. В одному з листів В. Гошовський згадував, що „після закінчення гімназії, університету або консерваторії [...] спеціально фольклористикою не цікавився” [28, с. 34-35]. У консерваторії вона пройшла повз увагу дослідника, можливо, і тому, що екстерністам курс „народної творчості” не читався і від них „не вимагали навіть скласти залік” [28, с. 35]. Однак попри те, що В. Гошовський початково „розминувся із своїм покликанням” [7, с. 8], здобуті протягом попередніх років знання у сфері мовознавства (лінгвістики), етнографії та музики, допомогли йому в 33-літньому віці знайти для себе нову спеціальність – етномузикологію, що знаходилася на перетині цих трьох наук [7, с. 9].

В. Гошовському дуже швидко вдалося стати фахівцем у новообраній галузі, у чому йому надзвичайно допомогла самоосвіта – вивчення та критичне осмислення великої кількості спеціальної музично-фольклористичної літератури, до чого вчений призвичаївся у роки навчання в Карловому університеті¹. Властиво, ще під час проживання в Ужгороді в середині 1950-х років саме зі студіювання джерел (з-поміж яких були „видання НТШ, праці та збірки Колесси, Роздольського-Людкевича, Гнатюка та ін” [28, с. 36]) та виїздів у терен розпочався етномузикологічний шлях ученого [10, с. 45]. Разом з тим, дослідник намагався здобути й „офіційну” музично-фольклористичну освіту, яку на той час в Україні надавала тільки аспірантура Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії [Див: 36, с. 17; 21, с. 9]. У 1958 році В. Гошовський спробував туди вступити, підготувавши реферат майбутнього дисертаційного дослідження на тему „Коломийка у слов’ян та інших народів”, однак попри те, що він успішно склав іспити в заочну аспірантуру, у навчанні йому було відмовлено [8, с. 402-403].

Самотужки продвжуючи теоретично-практичні студії над народною музикою, В. Гошовський пов’язував свій подальший науковий зріст з роботою у Львівській консерваторії, сподіваючись таким чином „вийти „на орбіту” науковця” [40, с. 137]. Переїзд до Львова приваблював і можливістю одержати більший доступ до львівських бібліотек, „які мали у своїх фондах всю необхідну для пізнання історії музичної фольклористики в Європі літературу” [28, с. 30].

¹ В. Гошовський згадував, що протягом навчання у Празі проводив у бібліотеках 4-6 годин щоденно [28, с. 31].

Загалом попри побоювання вченого¹ у нього не виникло особливих проблем із зарахуванням на роботу у цей виш: протягом кількох попередніх років він встиг зарекомендувати себе як фаховий дослідник народної музики Закарпаття, завдяки чому заслужив прихильне ставлення і ректора консерваторії Миколи Колесси², і завідувача теоретико-композиторської кафедри Станіслава Людкевича [40, с. 131]. На той час В. Гошовський уже мав стаж роботи у виші: протягом п'яти років він читав німецьку мову в Ужгородському університеті [34, с. 47], і досвід викладання народномузичних дисциплін: від 1959 року він вів у музичному училищі курс народної творчості [34, с. 57]. 11 червня 1961 року вчений подав до консерваторії заяву на ім'я ректора М. Колесси з проханням прийняти його на роботу, успішно пройшов конкурс та, згідно із заявою в його особовій справі, вже 10 липня 1961 року був затверджений на посаді старшого викладача оркестрової кафедри [34, с. 48].

Хоча В. Гошовський перш за все прагнув зосередитися на музичній фольклористиці, у консерваторії на той час була вакансія лише викладача домри, яку він і зайняв. Щоправда, у заяві при вступі на роботу науковець зазначив: „Крім спец[іального] інструменту домри (балалайки, гітари), я можу також викладати аранжировку й оркестровку, методику та народну творчість. Працюючи в консерваторії, я мав би змогу більше займатися і науково-дослідною роботою в галузі музичного фольклору [...]” [34, с. 49].

Як свідчать архівні матеріали, В. Гошовський протягом тривалого часу числився та викладав на двох кафедрах – оркестровій та іноземних мов³ [47, спр. 251, 267, 271, 286, 315, 337], хоча працював також і на історико-теоретичній, на яку був офіційно зарахований лише у 1964 році. Приблизно у той же час він одержав учене звання доцента: за нього проголосувало 14 із 15-ти членів Вченої ради. Під час обговорення кандидатури дослідника за присвоєння йому звання доцента

¹ Свої сумніви В. Гошовський висловив у листі від 11 червня 1961 року до декана консерваторії Іларіона Гриневецького: „Щойно надіслав на ім'я М.Ф. Колесси заяву і документи для участі в конкурсі на заміщення вакантної посади ст[аршого] викладача по класу домри. [...] надії на “перемогу” в конкурсі в мене мало” [40, с. 137].

² Про це згадував і В. Гошовський [28, с. 30], і сам М. Колесса [29, с. 88].

³ У звіті консерваторії за 1961 рік було констатовано, що навантаження В. Гошовського складало 418 годин на кафедрі народних інструментів та 942 годин на кафедрі іноземних мов [47, спр. 271].

виступили, зокрема, С. Людкевич („Наукова робота і робота практична з студентами мають гарні результати, і кафедра історії і теорії музики гаряче підтримує його кандидатуру”), Марія Білинська („Прекрасно поставив у консерваторії фольклористичну роботу і заохотив включитись у неї багатьох студентів. Він – один з найбільш достойних кандидатів на звання доцента”), Євген Козак та Ісидор Вимер [47, спр. 315]¹.

Разом із тим, не будучи спершу навіть приналежним до музикознавчої кафедри, учений не лише одразу ж активно включився в її робочий процес², а й, фактично, очолив етномузикологічну дослідницьку та педагогічну діяльність. Це сталося головню завдяки тому, що ще до кінця 1961 року В. Гошовському вдалося досягти у консерваторії двох важливих результатів: створити Кабінет народної музики [Дет. див. : 45; 10; 12] та організувати фольклористичну секцію (початково – гурток) Студентського наукового товариства (СНТ)³.

Ці дві події були пов’язані між собою і безпосередньо стосувалися й педагогічної праці вченого. Так, В. Гошовський глибоко вболівав за стан тогочасної музично-фольклористичної підготовки, вважаючи що „Академія Наук УРСР та консерваторії України не спроможні були до цього часу [...] виховати кадри фольклористів (збирачів та дослідників)”⁴ [37, с. 34]. Високо цінуючи свою власну „первісну вищу освіту”, яка, за словами дослідника, відкрила йому шлях до науки [28, с. 31], В. Гошовський прагнув налагодити таке ж ефективне навчання у

¹ В архівних документах включно до 1968 року В. Гошовський фігурує то старшим викладачем [47, спр. 336, 337, 362, 369, 483], то виконуючим обов’язки доцента [47, спр. 406, 420], до того ж – у Плані науково-методичної і творчої роботи консерваторії на 1966 рік і доцентом, і старшим викладачем одночасно [47, спр. 404].

² „До роботи нашої кафедри включається тов. Гошовський, який активно працює в ділянці фольклору” – таке повідомлення зробив С. Людкевич 18 листопада 1961 року на черговому кафедральному засіданні [47, спр. 277]. За свідченням Стефанії Павлишин, В. Гошовський „від самого початку роботи у Львівській консерваторії розвинув різнобічну діяльність, що далеко виходила за межі його обов’язків” [35, с. 90].

³ Сам В. Гошовський живив назву „фольклорна секція” [47, спр. 255]. В архівних документах згадується, що фольклорний гурток існував у виші ще за рік до приходу туди В. Гошовського, однак про діяльність цього осередку, старостою якого була Любов Івахів, а науковим керівником – Михайло Антків, нічого невідомо [47, спр. 253].

⁴ Про це В. Гошовський говорив на Республіканській нараді з питань фольклору, що відбулася у Львові у листопаді 1961 року [37, с. 34, виноска 1 на с. 34].

Львівському музичному виші, вважаючи, що п'яти років перебування у консерваторії цілком достатньо для підготовки молодих етномузикознавців [47, спр. 255]. Звичайно, що такого ж характеру мета вимагала правильної організації музично-фольклористичного навчання, у чому вченому якраз і допомагали створені ним етномузикологічні осередки.

Народномузичний кабінет – за висловом В. Гошовського, його власна „міні-А[кадемія]Н[аук]” [28, с. 30] – став у консерваторії не просто допоміжною структурною одиницею, призначеною обслуговувати навчальний процес, а насамперед „експериментальною лабораторією і центром наукової діяльності студентів і молодих педагогів”, який згодом виріс до „головного вогнища фольклористичної праці в Україні” [7, с. 10]. У Кабінеті містився аудіоархів записів народної музики, підручна бібліотека, мав він і необхідне технічне обладнання, яким опікувалася лаборант Кабінету Валентина Мазур. „Всі студенти консерваторії одержували у фольклорному кабінеті необхідні консультації з питань українського фольклору та відповідну літературу” [47, спр. 442]. Там проводилися позаурочні заняття із студентами, які і під опікою педагога, і самостійно транскрибували народномузичні твори, у тому числі і здобуті особисто під час етнографічної практики, „на основі зібраного та розшифрованого матеріалу, студенти писали свої курсові реферати та доповіді для наукової конференції” [47, спр. 442]. У Кабінеті регулярно відбувалися засідання фольклористичної секції СНТ, які відвідували зацікавлені студенти, викладачі і навіть С. Людкевич¹. Загалом підрозділ „Робота зі студентами” був постійною складовою загальноконсерваторських річних звітів про діяльність Кабінету [47, спр. 369, 442, 484].

Інше важливе започаткування В. Гошовського – організація фольклористичного студентського осередку – відбулося навіть раніше, аніж заснування Кабінету. Фактично, потреба у приміщенні для секційних занять була однією із підстав для створення Кабінету: „Фольклорна секція СНТ повинна мати своє спеціальне приміщення, обладнане відповідним інвентарем та апаратурою, тобто фольклорний кабінет” [47, спр. 255] – це вчений зазначив у підготовленому ним восени 1961 року „Плані покращення науково-дослідної роботи фольклорної секції СНТ консерваторії” [47, спр. 255]. У проекті були накреслені ос-

¹ Така інформація дещо не збігається з фактами, які наводить у своїх спогадах Б. Луканюк [24, с. 23], однак підтверджується фотографіями, що зберігаються в архіві ПНДЛМЕ (колишнього Кабінету народної творчості).

новні завдання і для керівника, і для учасників секції. В. Гошовський вважав своїм обов'язком дати студентам основи збирацької, транскрипційної та науково-дослідної роботи, а також навчити їх „самостійно мислити, шукати, досліджувати і розв'язувати проблеми музичної фольклористики” [47, спр. 255]. Студенти ж були зорієнтовані або на вивчення цілісної народномузичної культури одного села (групи сіл), або певного народномузичного явища, поширеного на одній визначеній території. Результатом цих студій повинен був стати підготовлений до друку народнопісенний збірничок „з відповідними коментарями, відсилачами мелодико-ритмічних та тематичних паралелів та вступною аналітичною розвідкою” [47, спр. 255]. Педагог наголошував на тому, що найкращі студентські роботи необхідно публікувати¹.

У наступні роки В. Гошовський успішно реалізовував свій план. І хоча з об'єктивних причин виявилось нереальним видати згадані збірнички², студентські дослідження втілювалися у вигляді рефератів, курсових робіт, доповідей тощо. Попри те, що педагог інколи і нарікав на опікуваний ним молодіжний осередок³, протягом 1962–1969 років під керівництвом В. Гошовського був підготовлений об'ємний масив розвідок найширшої тематики. У переважній більшості ці праці були тереновими дослідженнями, що базувалися на матеріалах з архіву Кабінету народної музики. Джерельний матеріал, як згадувалося вище, студенти в основному здобували власноруч – у консерваторських експедиціях або ж, рідше, цілком самостійно⁴.

¹ У плані роботи СНТ на 1961/62 навчальний рік В. Гошовський під першим пунктом зазначав: „Підготовка до друку збірничка пісень з відповідними коментарями та вступною розвідкою ‘Пісні села Бітля Турківського району Львівської області’” [47, спр. 255]. Виконувати цю роботу мав студент диригентського факультету Андрій Кушніренко, який у 1959 році брав участь у консерваторській експедиції в це село під керівництвом Ярослава Шуста.

² Навесні 1963 року ректор консерваторії М. Колесса зробив спробу отримати дозвіл на ротапринтне друкування збірничків народних пісень, укладених на основі матеріалів архіву Кабінету, надіславши спеціальне клопотання до міністра вищої та спеціальної освіти [47, спр. 311]. У 1967 році В. Гошовський ще раз намагався видати серійні збірочки за матеріалами з архіву, формально приурочивши це до чергового партійного ювілею. Обидві спроби не увінчалися успіхом – вочевидь, що за таких несприятливих обставин публікація студентських збірок була ще менш імовірною.

³ У листі до Анни Рудневої від 28 листопада 1966 року він навіть називав фольклористичну секцію СНТ „фікцією” [39, с. 151].

⁴ Прикладом такої роботи може бути розвідка відомого нині етномузиколога Михайла Мишанича „Музично-синтаксичні особливості пісень лемків-репатріантів”.

Згідно з планами дослідника, студенти займалися вивченням автентичної музики одного населеного пункту (усього репертуару чи лише окремих жанрів), або розробляли вужчі теоретичні проблеми¹. Географія студентських досліджень першого типу найчастіше охоплювала карпатські та підгірські терени – місцевості, які лежали у колі інтересів самого В. Гошовського [10, с. 50]. Теоретичні ж студії найчастіше торкалися питань ладовості, ритміки, а також семіотики², вельми актуальної для вченого у львівський період³. Деякі дослідження були присвячені і проблемам музичної фольклористики, зокрема доробку та життєвому шляху Климента Квітки – особи, знакової для В. Гошовського. Розвідки про К. Квітку, виголошені у квітні 1963 році на науковій конференції СНТ [41, с. 21]⁴, фактично, стали першими кроками у вітчизняному квіtkознавстві⁵ [37, с. 37].

В. Гошовський активно заохочував студентів до публічних презентацій результатів своїх наукових напрацювань: студентські доповіді спершу зачитувалися та обговорювалися на поточних засіданнях секції СНТ, згодом найкращі з них виголошувалися на щорічних загальновишівських конференціях⁶, а інколи – і на заходах далеко за

¹ Перелік окремих зразків таких студентських робіт див.: [10, с. 56].

² У 1967/68 навчальному році В. Гошовський створив при Кабінеті „гурток структурного аналізу та застосування точних наук в музикознавстві”. Тематика робіт гуртківців не заторкувала проблем етномузикології або ж стосувалася їх лише частково, як наприклад, студія „Застосування коломийкової структури в творчості українських радянських композиторів” відомого нині музикознавця Віктора Козлова, тоді – студента III курсу. У річному звіті за цей навчальний рік В. Гошовський зазначав, що „працюючи в гуртожитку, студенти вивчали також літературу з питань кібернетики, теорії інформації, семіотики, структуралізму тощо” [47, спр. 442]. Сміливі експерименти вченого, на жаль, викликали значний супротив в окремих викладачів консерваторії, свідченням чого є архівні документи – див.: [47, спр. 458], і спогади колег В. Гошовського [35, с. 90].

³ Як згадував учений, його інтерес до семіотики та музичної кібернетики пробудився саме в роки викладання у Львівській консерваторії [7, с. 10]. У 1964 р. вийшла стаття В. Гошовського „Фольклор і кібернетика” [5], у 1966 – „Семіотика у допомогу фольклористу” [4].

⁴ Детальніше про цю конференцію та перелік розвідок див.: [37, с. 36-37].

⁵ Наскільки відомо, восени 1963 року Львівське і Київське СНТ збиралися провести спільну республіканську конференцію з нагоди десятих роковин смерті К. Квітки [37, с. 36-37; 47, спр. 311], на якій також повинні були прозвучати три доповіді про К. Квітку, виголошені на згаданій квітневій звітній конференції СНТ.

⁶ Як правило, щороку проводилася загальноконсерваторська звітна студентська конференція, а також протягом року до тодішніх „червоних дат календаря” приурочувалося ще кілька конференцій [47, спр. 339, 406 та ін.].

межами Львова¹. Оскільки доповідей, як правило, було багато, педагог вважав, що їх „треба не говорити, а читати: регламент часу. Читати цікаво, коротко, стисло про конкретні і нові відкриття” [47, спр. 406]. Кращі розробки молодих етномузикологів брали участь у конкурсах студентських робіт, посідаючи призові, у тому числі і найвищі місця². Так, найбільшим успіхом за весь час існування СНТ Львівської консерваторії стала перемога Ярослава Бодака у 1971 році на „Всесоюзному конкурсі на кращу наукову роботу вищих навчальних закладів СРСР” із розвідкою про лемківське весілля [27, с. 146]. Попри те, що ця подія відбулася вже після звільнення В. Гошовського із консерваторії, саме під патронатом ученого Я. Бодак розпочав і провадив дослідження лемківського фольклору [3, с. 107], захистивши у 1972 році дипломну роботу на цю ж тему під керівництвом Зиновії Штундер [2]. Загалом фольклористична секція, керована В. Гошовським, була однією із найуспішніших у СНТ, що не раз відзначалося на різноманітних вишівських засіданнях, у щорічних консерваторських звітах тощо [47, спр. 225, 406]³.

Звичайно, що у вихованні молодих етномузикологів незамінну роль відіграла викладацька діяльність В. Гошовського. Як згадувалося вище, дослідник певний час офіційно навіть не числився на історико-теоретичній кафедрі, однак, згідно з його особовою справою, вже у 1961 році „читав курс народної творчості”⁴ [34, с. 63]. Тут, вочевидь, не йшлося про викладання основного предмету „Народна

¹ За спогадами Василя Зеленчука, він брав участь у студентській конференції, що проводилася у Новосибірську. Також відомо, що студенти консерваторії планували взяти участь у міжвишівській конференції СНТ „Народні інструменти”, що мала відбутися у Казані [47, спр. 478].

² У всесоюзному конкурсі студентських робіт брали участь, зокрема, зазначена у виносці 2 на стор. 129 розвідка В. Козлова, а також студія В. Зеленчука „Роль інтерлюдії та приспіву в українських народних піснях”. Згадане у виносці 1 на стор. 128 дослідження А. Кушніренка „Сучасний музичний фольклор села Бітля” була визнаною кращою студентською роботою в республіці, про що навіть згадувалося у львівській пресі в коротенькій замітці про Кабінет народної творчості [1].

³ Викликає деякий подив, що діяльність фольклористичної секції майже повністю пройшла повз увагу дослідників історії Студентського наукового товариства консерваторії, оскільки у підрозділах, присвячених цьому товариству, фольклористична секція або згадується дуже побіжно, або ж взагалі ніяк. Див.: [27, с. 142-148; 18].

⁴ Це зафіксовано у характеристиці вченого для виїзду за кордон у травні 1962 року.

творчість” на історико-теоретичному факультеті¹, оскільки це було багатолітньою прерогативою С. Людкевича [13, с. 43]. Хоча, за спогадами Богдана Луканюка, наприкінці шістдесятих років В. Гошовський таки читав цю дисципліну, але для музикознавців-заочників.

Головним же предметом, який одержав у своє розпорядження В. Гошовський, стала „Фольклорна практика”, яку раніше у консерваторії вів Ярослав Шуст, відповідальний у виші за практичні народномузичні курси [14, с. 292]. Цей предмет – який фігурував у консерваторських документах також під назвами „Фольклор” або „Музичний фольклор” [14, с. 292] – був факультативом для студентів-музикознавців². Те, що він не входив до дисциплін спеціального циклу, підтверджують і слова самого В. Гошовського [39, с. 151]³, і робочий навчальний план за 1961 рік [47, спр. 270]⁴, і той факт, що студенти історико-теоретичного факультету проходили основний курс у С. Людкевича і факультативний у В. Гошовського одночасно, у першому та третьому семестрах⁵.

¹ „Народна творчість” викладалася протягом 1-3 семестрів [47, спр. 315], щоправда наприкінці 1964 року Міністерство культури спробувало зліквідувати дисципліну із спеціального циклу, зробивши її факультативною, і залишити тільки для студентів спеціалізації „музична фольклористика”. Реагуючи листом на нову навчальну програму, ректор консерваторії М. Колесса не тільки не погодився із цими „новаціями”, але й запропонував „ввести в нові плани курс народної творчості на відділі народних інструментів, як це було в старих планах” [47, спр. 333].

² Є підстави вважати, що В. Гошовський читав етномузикознавчі дисципліни також і на музично-педагогічному факультеті консерваторії, на користь чого говорять численні самостійні роботи студентів цього факультету [48].

³ Про це педагог згадував у листі до Анни Рудневої: „Фольклорная практика для студентов ИТФ [Историко теоретического факультета] – факультативна.” [39, с. 151].

⁴ Згідно із цим планом, музикознавці у 6-7 семестрах мали факультативний предмет обсягом у 100 годин, із такою ж назвою, як і основний – „Народна музична творчість”. Основний курс „Народної музичної творчості” входив до спецциклу для музикознавців у першому семестрі, 36 лекційних та 12 семінарських годин. Виконавці ж за планом 1961 року мали 34 факультативні години цієї ж дисципліни у четвертому семестрі [47, спр. 270]. Факультативний курс для музикознавців обіймав 99 годин, крім цього 16 семінарських годин відводилося на опрацювання матеріалів фольклористичних експедицій. У шостому та восьмому семестрах була також передбачена експедиційна практика.

⁵ Це підтверджується заліковою книжкою Б. Луканюка (тоді – студента-другокурсника історико-теоретичного факультету) та журналом з „Фольклорної практики”: перша містить запис про іспит з „Народної творчості” у С. Людкевича від 30 грудня 1968 року [24, с. 29], а журнал, де Б. Луканюк значиться у списку студентів, – відмітку про останнє заняття у В. Гошовського 23 грудня 1968 року [16].

Про особливості викладання музично-фольклористичних дисциплін у В. Гошовського нині можна довідатися із не надто численних, але різноманітних джерел – починаючи від архівних документів і закінчуючи спогадами учнів та колег педагога [3; 38; 24]. Чи не найбільше інформації містять два джерела: робочий журнал педагога за 1968/69 навчальний рік [16] та протокол обговорення двох відкритих уроків, які В. Гошовський дав протягом 1967/68 навчального року [47, спр. 384]. Причиною, з якої були проведені ці уроки, стало не так практиковане у консерваторії ще з 40-х років взаємовідвідування та стенографування лекцій, як необхідність перевірки викладацької роботи науковця. Невідомо чому в традиційній щорічній характеристиці педагога, яку зазвичай готував С. Людкевич як завідувач кафедри, з'явився додаток невідомого авторства, де йшлося про те, що В. Гошовський „читає лекції на недостатньому рівні”. Як свідчить протокол, це викликало занепокоєння і в самого С. Людкевича, і в членів кафедри, які „вважали т. Гошовського на підставі його наукових робіт за солідного науковця. Тому було вирішено детально ознайомитися з його лекціями” [47, спр. 384]. Відкриті заняття одержали високу оцінку на засіданні історико-теоретичної кафедри, що відбулося на початку 1968 року, особливо схвальними були відгуки С. Людкевича, який назвав рівень лекцій не просто задовільним, але навіть взірцевим [47, спр. 384].

Курс „Фольклорної практики” В. Гошовський читав, орієнтовно, два (можливо, три) семестри, по дві години щотижнево у формі індивідуальних лекцій [16; 47, спр. 384]¹ – що в загальному обсягу було навіть менше, ніж передбачалося офіційним навчальним планом². Щоправда, педагог намагався одержати додаткові години роботи зі студентами, піднімаючи на Вченій раді питання про те, щоб „музикознавці і композитори проходили один рік практики у фольклорному кабінеті” [47, спр. 289]. Ще одним способом якимось компенсувати невеликий обсяг курсу стала індивідуальна робота В. Гошовського зі студентами, які під контролем викладача виконували самостійні завдання різного плану, здаючи їх наприкінці семестру – очевидно, це було певною альтернативою заліку, який не був передбачений навчальними програмами³. Одним із видів самостійної роботи (що, напевно, було інспіровано осо-

¹ Саме таку назву – „журнал відвідування **індивідуальних** лекцій” (виділення моє. – Л.Д.) – мав згаданий робочий журнал В. Гошовського [16].

² Див. виноску 4 на стор. 131.

³ В. Гошовський був незадоволений тим, що предмет не мав заліку, оскільки це позбавляло студентів стимулу сумлінно виконувати завдання із транскрипції: „В

бистим праязким освітнім досвідом¹) В. Гошовський зробив опрацювання великої кількості музично-фольклористичної літератури. На основі прочитаного студенти писали рецензії та реферати: наприклад, Б. Луканюк згадує, що він, будучи музикознавцем-заочником, на першому курсі готував за завданням педагога реферат про ладові концепції Філарета Колесси та Олександра Правдюка [24, с. 12]². До того ж В. Гошовський, наполягаючи на тому, що осмислення студентами джерел обов'язково має бути критичним, та заохочуючи їх у відгуках не надто зважати на авторитети [3, с. 107], сам виявляв велику обережність до початкових напрацювань свої вихованців³.

Цілий весняний семестр другого курсу В. Гошовський відводив для практичних робіт. Цьому передував семестр групових теоретичних занять для першокурсників, який був тематично дуже насиченим. „Слід мати на увазі, – наголошував В. Гошовський на засіданні історико-теоретичної кафедри, – що я мушу вичитати цілий курс народної творчості за 32 години. А цього дуже мало, щоби охопити все і вся та ще й до того докладно, з багатьма музичними прикладами” [47, спр. 384]. За інформацією із конспектів студентів В. Гошовського, їм читалися такі лекції: „Що таке фольклор”, „Що таке народна пісня”, „З історії збирання та дослідження народної пісні”, „Початок музики”, „Місце фольклору в історії музики”, „Виникнення жанрів”, „Знакові системи (семіотика)”, „Аналіз звукової системи і звукоряду”, „Веснянки”, „Купальські пісні (Петрівчані)”, „Русальні пісні”, „Осінній цикл”, „Весільні пісні”, „Речитативні форми в народній творчості”, „Народна лірика”, „Народне багатоголосся”, „Народні танці”, „Класифікація народних інструментів” [38, с. 23-24]. Якщо загалом оцінити тематику лекцій В. Гошовського, стає зрозумілим, що педагог, офіційно викладаючи на стаціонарі лише факультатив „Фольклорна практика” та ко-

експедицію студенти їдуть охоче, але відмовляються розшифровувати матеріали (Заліки з фольклорної практики не виставляються)” (переклад з рос. мій. – Л.Д.) [39, с. 151]. Разом із тим студенти-заочники складали В. Гошовському іспит, оскільки вивчали у педагога „Народну творчість”, а не „Фольклорну практику”, про що йшлося вище – це, зокрема, підтверджується і спогадами Я. Бодака [3, с. 107].

¹ Див. виноску 1 на стор. 124.

² У ПНДЛІМЕ зберігаються ще кілька схожих студентських робіт – рецензії на праці Леоніда Яценка та Миколи Лисенка [48]

³ Підсумовуючи результати однієї із наукових студентських конференцій, В. Гошовський зауважив: „Критика повинна бути обережною: це їхні перші кроки” [47, спр. 406].

роткий курс „Народної творчості” заочникам, насправді охоплював проблематику значно ширшого кола етномузикологічних дисциплін. Показово, що вони практично збігаються із визначеними Б. Луканюком у його дослідженні про концепцію викладання етномузичних дисциплін предметами, необхідними студентам вишів для засвоєння азів музичної фольклористики, базовими з-поміж яких є (1) „Вступ до етномузикознавства” (на заміну традиційному курсу „музичного фольклору”), (2) „Музично-етнографічна документація” та (3) „Аналіз народномузичних творів” [23, с. 129]. Кожному із цих предметів більшою чи меншою мірою знайшлося місце у навчальному курсі В. Гошовського.

(1) *Перша* дисципліна у шістдесяті роки традиційно представляла собою не так відповідніший рівню вишу „Вступ до етномузикознавства”, як „усереднений” курс музичного фольклору¹, зорієнтований головню на вивчення окремих народномузичних жанрів [23, с. 115]. Серед таких лекцій були: „Класифікація народних пісень. Визначення жанрів”, „Огляд жанрів народних пісень. Обрядові пісні”, „Народний епос”, „Трудові, історичні та ліричні пісні” [16], „Календарні обрядові пісні” [47, с. 384]². Разом з тим окремі лекції педагога – „Теоретичні питання фольклористики”, „Бібліографія з українського фольклору”, „З історії збирання та дослідження народних пісень” – за своїм змістом більше наближалися до дисципліни „Вступ до етномузикології”, оскільки присвячувалися не так самому музичному фольклору, як науці, що його вивчає, музичній фольклористиці.

(2) Вагому частку свого курсу, що було не дивно з огляду на основне призначення предмета „Фольклорна практика”, В. Гошовський відводив на *другу* із дисциплін, документацію музичного фольклору, включаючи і три її субдисципліни (також згідно з концепцією Б. Лука-

¹ „Усередненість” полягала в тому, що без особливих відмінностей курс „музичного фольклору” читався „на всіх етапах музичного навчання – від академії та університетів до училищ і шкіл” [23, с. 115]. Як свідчать архівні матеріали, цей курс повинен був викладатися в музичних училищах як мінімум від середини 50-х років. Унаслідок цього Міністерство культури СРСР навіть робило спроби взагалі ліквідувати згадану дисципліну в консерваторіях на виконавських факультетах та на чверть скоротити на інших факультетах [47, спр. 157]. Згадки про наявність предмету „Народна творчість” в училищних програмах у 50-60-ті роки містяться і в інших документах [47, спр. 336, 337, 404].

² Найімовірніше, теми, присвячені окремим народномузичним жанрам, неминуче збігалися із тими, що у той же час викладав музикознавцем С. Людкевич, однак В. Гошовський, як буде зрозуміло далі, застосовував інший спосіб подання матеріалу.

нюка): методику польової роботи, транскрипцію народномузичних творів та музично-етнографічну архівістику¹. Оволодіння навичками збирацької праці педагог вважав одним із найважливіших завдань майбутніх етномузикологів [47, спр. 255]. Теоретичні знання та практичний досвід у цій галузі студенти набували головню під час фольклористичних експедицій, участь у яких саме завдяки В. Гошовському стала для них обов'язковою². Це нововведення педагога цілком себе виправдало, оскільки якраз безпосередня присутність на збирацьких сесансах, спостереження за живою фольклорною традицією найсильніше зацікавлювало студентів етномузикологією, спонукало до подальшої роботи із зафіксованими в терені матеріалами. В експедиції разом із В. Гошовським їздили як студенти-музикознавці перших двох років навчання [47, спр. 422], так і представники старших курсів та інших спеціальностей, як правило, зацікавлені члени фольклористичної секції СНТ [47, спр. 312]. Також педагог заохочував студентів самостійно записувати фольклор і зазвичай депонував їхні записи в архіві Кабінету, як це було, наприклад, із творами, зафіксованими Орестом Олійником, Михайлом Мишаничем, Юрієм Сливинським та іншими³. На основі польових матеріалів, здобутих і під час практики, і самостійно, під керівництвом В. Гошовського були написані та захищені дві дипломні роботи: Людмили Карпеко про календарні пісні Волинської області [20] та Юрія Сливинського про гуцульське весілля [44]⁴.

¹ Остання на заняттях В. Гошовського заторкувалася лише опосередковано – відомо, зокрема, що В. Гошовський у згаданому вище проекті покращення роботи фольклористичної секції СНТ запланував залучати студентів до „складання музично-аналітичної картотеки на матеріалах фольклорних експедицій” [47, спр. 255] або „складання музично-аналітичної та тематико-змістової картотек” [47, спр. 255], тим самим ознайомлюючи їх із основами систематизації записів у музично-етнографічному архіві.

² У попередні роки попри те, що музично-етнографічна практика була передбачена навчальними планами для музикознавців (див. виноску 4 на стор. 131), студенти брали участь в експедиціях лише за бажанням – так, зокрема, було у 1958-1961 роках під час перших консерваторських виїздів, керованих З. Штундер та Я. Шустом.

³ Матеріали, що потрапили в архів не внаслідок консерваторських експедицій, а надходили від окремих осіб, згодом утворили об'ємний архівний фонд (за сучасним шифром „НЗ” – „надходження зовнішні”). Див. про це [10, с. 49 та виноска 15-16 на с. 49].

⁴ Ці два дослідження поклали початок цілій низці дипломних теренових студій, виконаних у наступні десятиліття студентами спеціалізації „музична фольклористика” [9].

Наступним етапом документації після польових досліджень для студентів ставала музично-етнографічна транскрипція. Хоч, як згадувалося вище, більшість практичних занять із транскрипції проводилися на другому курсі, знайомство з азами транскрибування відбувалося вже на першому, зокрема на лекціях теоретичного характеру на зразок „Ознайомлення з методами нотації пісень” [16]. Загалом же студенти В. Гошовського займалися транскрибуванням народномузичних творів протягом усього етномузичного курсу, який завершувався написанням різноманітних за тематикою розвідок, на зразок „Ладкання з сіл західної Бойківщини”, „Гуцульські коломийки”, „Обрядові пісні с. Хоросниця” тощо [16]. Студенти-учасники фольклористичної секції СНТ, готуючи свої наукові дослідження, виконували значно більші за обсягом завдання із транскрипції [47, спр. 369].

Матеріалом для практичних робіт служили переважно записи із народномузичного архіву Кабінету, найчастіше – власноруч зібрані. Однак транскрибуванням займалися всі студенти В. Гошовського незалежно від того, чи побували вони в експедиції, чи ні. Особливо цінним видається той факт, що опрацювання консерваторських експедиційних здобутків служило не лише дидактичним цілям, але й приносило практичну користь, адже перевірені студентські транскрипції В. Гошовський залишав у Кабінеті, тим самим поповнюючи графічні фонди Архіву. У цьому вчений виступив новатором, оскільки матеріали перших консерваторських експедицій 1958-1961 років опрацьовувала лише керівник Зеновія Штундер, хоча студенти, як згадувалося вище, також брали участь у виїздах [11, с. 129 та виноска 4 на с. 129]. Запроваджену В. Гошовським практику залучення студентів до транскрибування експедиційних матеріалів наприкінці 1980-х років продовжив та розвинув Б. Луканюк.

(3) На *третьо* дисципліну, „Аналіз”, в етномузичному курсі В. Гошовського позірно відводилося найменше часу – лише 4 години на семестр, по одному лекційному та практичному заняттю. Однак навички аналізу народної музики студенти здобували й закріплювали і на лекціях, присвячених окремим народномузичним жанрам, і особливо під час транскрибування, адже В. Гошовський ще у 60-х роках збагнув ще досі очевидну не всім етномузикологам істину про те, що без вивчення цієї дисципліни „абсолютно неможливо грамотно транскрибувати народну музику” [23, с. 127 та виноска 4 на с. 139-140]. Необхідність постійно застосовувати у навчанні методи аналізу спонукала виклада-

ча відводити їм спеціальну лекцію, одну із перших свого курсу. Крім того, педагог вважав доцільним ділитися власними новаціями і з викладачами своєї кафедри, а тому не випадково обрав тему про аналіз народних пісень для одного із згаданих відкритих занять. Ця лекція, зокрема, викликала велике зацікавлення у С. Людкевича, який на обговоренні наголосив, що і етномузикологія, і музикознавство потребують вироблення методів аналізу, оскільки замість виявлення суттєвих рис та особливостей на загал „вживають словесний опис музичних явищ”. На продовження своєї думки фольклорист додав, що „Гошовський мусить створювати сам термінологію для свого аналізу, наприклад, визначення форми мелодичної та ритмічної літерами, назви для ритмічних рисунків, такі як: моноритмічний, ізоритмічний, гетероритмічний тощо” і підкреслив, що такий підхід можна тільки вітати [47, спр. 384]. Хоча водночас наукові пошуки В. Гошовського та його намагання витворити необхідну термінологію не завжди викликали прихильну реакцію на кафедрі. Як висловився на одному із засідань Йосиф Волинський, який, до речі, також викладав у консерваторії народномузичні дисципліни у виконавців [47, спр. 152], „Нові терміни з’являються, сипляться і баламутять студентів. У нас є методпосібник, дозволений для користування студентами, і їх ми мусимо тримати” [47, спр. 458].

Студенти опановували навички аналізу народномузичних творів не лише на заняттях із педагогом, але й виконуючи невеликі за обсягом аналітичні завдання, чистовики яких, упорядковані ще за часів В. Гошовського в алфавітному порядку у двох папках, збереглися в архіві ПНДЛМЕ [48]. Ці роботи, джерельною основою яких були класичні народномузичні збірники, зокрема С. Людкевича [43], К. Квітки [22; 30], Ф. Колесси [31; 32], новіші народнопісенні зібрання, зокрема із закарпатським фольклором [17; 46] та рідше власні записи студентів¹, були загалом двох видів. Перші, найчастіше під назвою „Реферат з народної творчості”, представляли собою аналіз двох народних пісень – як стислий (багато рефератів уміщувалися на подвійному листочку із звичайного зошита), так і досить розгорнутий. Деякі студенти готували цілу низку таких невеличких „рефератів”, а часом і виконували завдання і одного, і другого виду. Розгляд кожної пісні передбачав визна-

¹ Див. роботу О. Степаняк, де поряд із піснями збірника К. Квітки розглядалася одна мелодія із с. Корнич – фольклорної бази студентки [48]. Про аналіз власних записів згадував також і Я. Бодак [3, с. 107].

чення жанру пісні (нерідко із детальнішим описом жанру чи жанрового циклу, інформацією про те, ким і коли виконується пісня), з'ясування її тематики, характеристику поетичного тексту (будова вірша, семантика), а також синтаксичний та морфологічний аналіз мелодії. Такі завдання виконували, як правило, студенти-другокурсники музично-педагогічного факультету, а також члени фольклористичного гуртка СНТ¹. Роботи другого виду, які готували головно музикознавці першого курсу, містили аналіз 6-8 народнопісенних зразків, виписаних підряд, найчастіше на нотних листках (у рефератах теж подавався нотний, а також віршовий тексти аналізованих двох пісень), під якими максимально лаконічно, у тому числі за допомогою буквенних позначень, виписувалися формальні ознаки пісні – структура та тип вірша, мелодична та ритмічна форми, звукоряд і лад. Загалом у цих роботах студенти демонстрували вільне володіння аналітичною термінологією, у тому числі при розборі текстів². Це, втім, було не дивно, оскільки базова філологічна освіта дозволяла В. Гошовському ґрунтовно та фахово подавати і такий матеріал своїм учням, що відзначалося на обговоренні відкритих занять педагога: „[...] Гошовський, як філолог і музикант, може однаково професіонально аналізувати і текстову, і музичну сторону пісні” [47, спр. 384].

Як уже згадувалося вище, доступними для студентів виявилися і новітні аналітичні розробки В. Гошовського, пов'язані із семіотикою та кібернетикою, щоправда, про такі методи викладач говорив радше із зацікавленими та сильніше підготовленими в етномузикології членами СНТ, аніж на звичайних заняттях³. Утім, десь від середини 1960-х років у державі розпочалися обережні спроби залучити до навчального процесу актуальні технічні відкриття, для чого навіть було заплановано провести спеціальну конференцію „з питань запровадження про-

¹ Зокрема, серед робіт є реферат М. Мишанича, відомого нині етномузиколога, а тоді – студента відділу народних інструментів та члена народномузичної секції СНТ.

² При аналізі мелодики студенти постійно послуговувалися термінами: „біхорд”, „тетрахорд”, „пентахорд”, „гексахорд”, „амбітус”, „гетерофонія” тощо. Розгляд текстів містив слова: „силабичний”, „силабо-тонічний”, „тонічний”, „піввірш”, „стопа”, „складоноги”, „чистий, нерозспіваний вірш”, „пірихій”, „анapest”, „амфібрахій”, „спондей”, „хорей”, „конкатенация”, „асонація”, „алітерація”, „паралелізм”, „алегорія”, „рефрен”, „ізоритмічний вірш”, „гетероритмічний вірш”, „гетерометричні рядки”.

³ Див. виноску 2 на стор. 129.

грамованого навчання і новітніх технічних засобів в учбовому процесі” [47, спр. 362]. Закономірно, що представником від консерваторії був обраний В. Гошовський.

Вузкотематичні лекції, подібні до заняття про методи аналізу, дослідник читав доволі рідко, оскільки все ж був обмежений у годинах. Звичнішими були лекції, на яких студенти одержували знання та уміння із кількох музично-фольклористичних галузей одночасно: за словами самого В. Гошовського, він спершу викладав теоретичний матеріал, розповідаючи „про якусь типову рису українського фольклору або якийсь пісенний тип”, або окремий жанр, жанровий цикл чи групу жанрових циклів, ілюстрував сказане фонограмами, а тоді студенти приступали до транскрибування та аналізу твору [47, спр. 384]¹. Схожим чином була, зокрема, побудована друга із відкритих лекцій В. Гошовського, присвячена „розбору календарних пісень: колядок, щедрівок та веснянок” [47, спр. 384]. Стенограма обговорення цієї лекції, а також підсумкового виступу самого педагога відображає багато цікавих подробиць і про цю лекцію зокрема, і про особливості етномузикознавчого викладання В. Гошовського загалом. Так, значний інтерес у присутніх викладачів викликала теоретична частина заняття, насичена основною та дотичною інформацією про календарні обрядові пісні, зокрема про їхнє походження та історичний розвиток, „екскурс в історико-політичну і навіть філософську область” [47, спр. 384] тощо. Висвітлення теми у такому ракурсі стало несподіванкою навіть для С. Людкевича, який зазначив, що ніколи „так дуже не звертав уваги на питання генези пісень, їх еволюцію, зв’язок з астрономією, історією та народною міфологією” і тому ця лекція була для нього „доволі научною” [47, спр. 384]. Цікавим було принагідне зауваження С. Людкевича про те, що у В. Гошовського „відчувається потяг укласти всі подробиці, хоч це деколи дуже трудно і можна попасти у іншу крайність, але краще така деталізація, ніж загальне говорення” [47, спр. 384]. Виглядає очевидним, що на той час В. Гошовський працював над книгою „У истоков народной музыки славян” [6] (або вже й мав її викінчений рукопис), оскільки на додачу до згаданих С. Людкевичем моментів розповідав також про типологію колядок, еволюцію ладового мислення, ареали поширення колядкових форм на території України та за її межами, про спільність

¹ Цікаво, що якщо на лекції йшлося про певні загальноукраїнські явища, В. Гошовський, за його ж словами, не вважав за потрібне інформувати студентів про місцепоходження пісні, яку вони аналізували та транскрибували [47, спр. 384].

українських колядок „з іншими слов'янськими піснями, зокрема російськими, білоруськими, польськими тощо” [47, спр. 384] – тобто, про все те, що знайшло своє відображення в другому підрозділі монографії, виданої у 1971 році.

Не лише зміст цієї лекції, але й згадані студентські реферати свідчать про те, що В. Гошовський сміливо пропонував студентам свої найактуальніші наукові надбання, завдяки чому вже від початку 60-х років його вихованці активно користувалися колядковою типологією дослідника (у тому числі буквенними позначеннями типів [48]), уперше оприлюдненою у 1964 році в статті „Фольклор і кібернетика” [5, с. 77-80] та розвинутою у слов'янознавчій монографії вже на початку сімдесятих [6], практикували (із різним ступенем глибини та деталізації) синтаксичний, морфологічний та фонетичний аналіз пісень¹, принципи якого були викладені також у цій статті [5, с. 76]².

Той факт, що студенти з легкістю підхоплювали і засвоювали ідеї свого викладача, дає підстави вважати, що В. Гошовський був добрим методистом, який умів подати навіть дещо складну інформацію у доступній формі. Ця риса викладів В. Гошовського особливо підкреслювалася на обговоренні відкритих уроків: С. Людкевич зазначив, що на лекції В. Гошовського його аналіз жанрових ознак та ладових систем виглядав переконливим, детальним, ясным і зрозумілим для студентів, інші педагоги також акцентували на доброму контакті між студентами та педагогом, зауважуючи, що „все було надзвичайно жваво і цікаво” [47, спр. 384].

Доброму засвоєнню матеріалу сприяли також графічні та звукові ілюстрації, які викладач широко застосовував на своїх лекціях – особливо на тих, що були присвячені народномузичним жанрам. Ноти для лекцій педагог зазвичай підбирав „з збірок Лисенка, Рубця, Конощенка, Квітки та ін.”, а під час виконання самостійних робіт студенти користувалися „всіма академічними збірниками пісень”, з якими педагог їх знайомив на одному з перших занять свого курсу „З історії збирання та дослідження народних пісень” [47, спр. 384]. Аудіоілюстраціями на лекціях служили головню записи студентських фольклористичних екс-

¹ Див., наприклад, студентські роботи В. Лапенко за квітень 1963 та М. Вошинської за червень 1964 років [48].

² Відповідаючи С. Людкевичу на обговоренні відкритого уроку, „у чому полягав „морфологічний” аналіз пісень, трактовка окремих фраз”, В. Гошовський пояснив, що „тут йдеться про взаємоз'язок окремих частин періоду, ритміки та звуковисотного контуру фраз, ходів та стрибків в мелодії тощо” [47, спр. 384].

педицій: попри те, що ці аудіоматеріали склали основу народномузичного архіву Кабінету, викладач використовував їх і задля того, щоб прикладом попередників заохотити своїх нинішніх студентів до занять фольклором.

Оскільки тогочасні матеріали Архіву походили виключно із західноукраїнських теренів, відповідно цією ж територією обмежувалися й пропонувані студентам аудіозразки. Як пояснював В. Гошовський, „ілюстрації народних пісень [...] я подаю на уроці ті, які є в наших фондах. Це є матеріали наших фольклорних експедицій в Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Чернівецьку, Волинську і Тернопільську області” [47, спр. 384]. Утім, подібне обмеження було не так вимушеним кроком викладача, як його свідомим вибором. Він вважав, що поширення обрядових мелодій по цілій території України дозволяє звизити географію ілюстрацій і показував діалектні відміни лишень у випадках, коли на уроці залишався вільний час та була достатня кількість аудіозразків¹. Вузькорегіональне походження прикладів, утім, дало підстави для критики В. Гошовського, який нібито зосередився лише на Гуцульщині і викладав не українську, а „гуцульську народну творчість” [47, спр. 384]², що насправді не відповідало дійсності. Це зауважив на обговоренні відкритих занять В. Гошовського і С. Людкевич, схвалюючи обмеження педагога „до матеріалу бойківського, лемківського, до західноукраїнського, а не виключно гуцульського” [47, спр. 384]. Разом з тим якщо тип або явище, які аналізували на уроці, проявляли себе в різних місцях України по-різному, педагог цих відмін не оминав увагою і власне тоді, окрім аудіозапису, використовував ще й приклади зі збірників.

Стараннями В. Гошовського, який зі своїх поїздок до Москви та Києва привозив нові аудіоматеріали, студенти мали ілюстровані лекції про епос (билини, думи), історичні пісні та голосіння, російські „причетання” та „протяжные песни”. Зразки з інших областей України дослідник демонстрував на заняттях, присвячених народному багатоголосю, протяжним пісням, яких не було у західному регіоні. Цікавим штрихом до інформації про ілюстрації на заняттях В. Гошовського є

¹ В. Гошовський аргументував показ лише західноукраїнських ілюстрацій тим, що „[...] діалект – це не щось якісно нового; це тільки незначне відгалуження від загальноукраїнської музичної мови. І про це йде мова на уроці” [47, спр. 384].

² Звинувачення в обмеженості В. Гошовського лише територією Гуцульщини звучали, зокрема, з боку партійних органів – консерваторських та, навіть, міських [47, спр. 384].

згадка Я. Бодака про одну із лекцій, „багатоілюстровану рідкісними зразками музичного фольклору народів Океанії”, таким чином, В. Гошовський у курсі для музикознавців-заочників знайомив їх навіть зі світовим музичним фольклором [3, с. 106].

Великих труднощів викладачеві завдавала відсутність підручника з народної творчості, через що він був „вимушений читати лекції за ‘своїм власним підручником’, тобто на підставі свого досвіду та наукових праць” [47, спр. 384]. В. Гошовський вважав, що завдяки підручнику він зміг би перебудувати свою методику викладання і „залучити більше прикладів для аналізу, бо питання генези, історичної еволюції та змісту зможуть студенти вивчити з підручника” [47, спр. 384]. Прикметно, що В. Гошовський під час роботи у консерваторії зробив вагомі практичні кроки для створення навчальної літератури з народної творчості¹. Так, для початку він вже у 1962 році приєднався до членів музикознавчої кафедри, які під керівництвом С. Людкевича готували Хрестоматію української народної пісні [47, спр. 286]². Якою саме була участь В. Гошовського в цьому проєкті у 1962-1963 роках – не відомо, але за планом на 1964 рік він збирався підшукати для Хрестоматії матеріал до підрозділу „Весільні пісні”, обсягом в один друкований аркуш [47, спр. 337]. Щоправда, у звіті викладача за цей же рік Хрестоматія не згадується, натомість є дані, що він зібрав матеріали для Підручника з народної творчості та „склав тези для розділів: а) виникнення та еволюція жанрів; б) генеза радянської народної пісні; в) колумійки; г) фольклор і народна творчість”, усього два друковані аркуші [47, спр. 337]. Властиво, починаючи з цього часу ім’я В. Гошовського фігурує лише у зв’язку із Підручником, тоді як над Хрестоматію продовжували працювати інші викладачі кафедри³. Від 1965 року педагог

¹ Про відсутність посібників для викладання народної творчості згадувалося ще у найранніших, довоєнних архівних документах вишу [47, спр. 4], згодом, наприкінці 40-х, виникла ідея їхньої самостійної розробки [47, спр. 56], а від 1957 року розпочалася практична реалізація цього задуму, але, на жаль, безрезультатна.

² Про Хрестоматію, яка готувалася у консерваторії протягом 1957/67 років і неодноразово змінювала орієнтовні обсяги, зміст та назву, детальніше див: [13, с. 45]. Різні назви роботи, що фігурують в архівних документах, вносять значну плутанину: лише у 1962-64 роках цей проєкт фігурує і як Хрестоматія (із різними підзаголовками) [47, спр. 286], і як Підручник – до того ж як для консерваторій [47, спр. 290], так і консерваторій та музичних училищ [47, спр. 337].

³ Так, наприклад, вже у планах та звітах за 1965 рік у підрозділі „Підручники та навчальні посібники” значаться обидва проєкти: і Хрестоматія українських народних пісень, і Підручник. [47, спр. 368].

почав займатися ще й методичною розробкою „Курсу лекцій з народної творчості” (обсягом у 5 друкованих аркушів). На початку 1966 року рішенням історико-теоретичної кафедри було ухвалено посприяти В. Гошовському в роботі над підручником і надати йому творчу відпустку на березень-квітень та за потреби – із перспективою її продовження, через що навіть були внесені зміни у навантаження педагогів кафедри [47, спр. 384]. На жаль, унаслідок непорозуміння із С. Людкевичем у 1966 році з ініціативи В. Гошовського підготовка підручника остаточно зупинилася [47, спр. 403], що дало підстави С. Людкевичу у 1969 році із прикрістю констатувати, що в консерваторіях „предмет науки народної творчості позбавлений будь-яких авторитетних посібників і будь-якої відповідної наукової літератури” [26, с. 238]. Таким чином, припинення роботи над підручником відклало вирішення цієї проблеми ще на кілька десятиліть, адже до 1991 року, доки не вийшла друком книга Анатолія Іваницького „Українська народна музична творчість” [19], єдиним підручником з музичного фольклору на пострадянському просторі залишався тритомник Тетяни Попової про російський музичний фольклор [42].

На основі огляду педагогічної діяльності В. Гошовського у Львівській консерваторії, можна зробити висновок, що його праця була активною, різноплановою, плідною і новаторською. Саме в роки викладання у цьому виші дослідник стрімко виріс як науковець та педагог, а також спричинився до значного поступу в етномузикологічній роботі консерваторії. Зорганізувавши фольклористичну секцію Студентського наукового товариства, В. Гошовський надав студентам можливість займатися в одному із перших в регіоні етномузикологічних осередків – Кабінеті народної музики. У шістдесятих роках через цю секцію пройшло чимало талановитої молоді, серед якої були і знані сьогодні дослідники автентичної музики Богдан Луканюк, Ігор Мацієвський, Михайло Мишанич, Юрій Сливинський, Анатолій Завальнюк, Ярослав Бодак та інші, чий інтерес до етномузикології пробудився та розвинувся завдяки В. Гошовському.

Будучи педагогом не з обов’язку, а за покликанням, В. Гошовський насамперед прагнув пробудити щирий інтерес студентів до народної музичної творчості. Цього він досягав і за допомогою теоретичних викладів, читаючи інформаційно насичені, багатолікстровані лекції, і практичним шляхом, виїжджаючи зі студентами у терен та залучаючи їх до подальшої роботи із зібраним матеріалом. На своїх заняттях В. Гошовський не просто надавав студентам базовий пласт знань з етномузи-

кології, але й знайомив їх зі своїми актуальними науковими розробками, певною мірою здійснюючи їхню апробацію. Завдяки всьому цьому за змістовим наповненням та предметним охопленням курси, які викладав В. Гошовський, набагато випереджали свій час і цілком відповідали вимогам саме вищої школи: „У виші до своїх слухачів повинен звертатися вчений, науковець, який роками наполегливо студіює свій предмет і знає про нього таке, чого немає в підручнику, а є лише у свіжій фаховій літературі або взагалі ще ніде не описане й нікому, окрім самого дослідника, не відоме” [24, с. 16], – ці слова, сказані Б. Луканюком про С. Людкевича-педагога, не менш правдиво характеризуватимуть і постать В. Гошовського.

-
-
1. Біля джерел народної пісні // Львівська правда. – 1964. – 28 жовтня.
 2. Бодак Ярослав. Лемківське весілля на Горличчині : дипломна робота / Ярослав Бодак. – Львів, 1972. – 161 с., 37 с. нот. додатку.
 3. Бодак Ярослав. Слово про вчителя / Ярослав Бодак // Народній пісні я життя своє присвятив : Матеріали міжнар. наук.-практ. конференції, присвяченої пам’яті видатного українського етномузиколога Володимира Гошовського / ред.-упоряд. В. Пасічник. – Львів, 2001. – С. 105-112.
 4. Гошовський Владимир. Семиотика в помощь фольклористике / Владимир Гошовский // Советская музыка. – 1966. – № 11. – С. 100-106.
 5. Гошовський Владимир. Фольклор и кибернетика / Владимир Гошовский // Советская музыка. – 1964. – № 11. – С. 74-83 ; № 12. – С. 83-89.
 6. Гошовський Володимир. У истоков народной музыки славян : Очерки по музыкальному славяноведению / Владимир Гошовский. – Москва : Советский композитор, 1971. – 304 с.
 7. Гошовський Володимир. „... Біографічний етюд...”. Лист В. Гошовського до Ольги Грабалової // Пам’яті Володимира Гошовського (1922–1996) : збірник статей та матеріалів / упоряд. В. Пасічник. – Львів, 2006. – С. 7-18.
 8. Гошовський Володимир. Були колись літа : Фрагменти спогадів / Володимир Гошовський // Професійна музична культура Закарпаття: Етапи становлення. – Ужгород, 2005. – Вип. 1. – С. 360-413.
 9. Добрянська Ліна. Випускні роботи з етномузикології в ЛДК/ЛДВМІ/ЛДМА ім. Миколи Лисенка / Ліна Добрянська // Етномузика / упоряд. Б. Луканюк. – Львів, 2006. – Ч. 1. – С. 164-161. – (Наукові збірники ЛДМА імені М. Лисенка. – Вип. 12).
 10. Добрянська Ліна. Експедиційна діяльність Володимира Гошовського у Львівській консерваторії (1961–1968) / Ліна Добрянська // Вісник

- Львівського університету. Серія мистецтвознавство / упоряд. І. Довгалюк, А. Вовчак. – Львів, 2011. – Вип. 10. – С. 44-63.
11. Добрянська Ліна. Експедиція Львівської консерваторії в село Івана Франка / Ліна Добрянська // Етномузика / упоряд. Б. Луканюк. – Львів, 2007. – Ч. 2. – С. 123-147. – (Наукові збірки ЛДМА імені М. Лисенка. – Вип. 14).
 12. Добрянська Ліна. Музично-етнографічний архів Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології Львівської національної академії імені Миколи Лисенка (далі – ЛНМА) : історія, сьогодення, перспективи / Ліна Добрянська // Вісник Львівського університету. Серія філологічна / упоряд. А. Вовчак, І. Довгалюк. – Львів, 2009. – Вип. 47. – С. 156-164.
 13. Добрянська Ліна. Музично-фольклористична діяльність Станіслава Людкевича у Львівській консерваторії (1939-1979) / Ліна Добрянська // Етномузика / упоряд. І. Довгалюк. – Львів, 2008. – Ч. 4. – С. 37-56. – (Наукові збірки ЛНМА ім. М. Лисенка. – Вип. 21).
 14. Добрянська Ліна. Ярослав Шуст – етномузиколог / Ліна Добрянська // Вісник Львівського університету. Серія філологічна / упоряд. А. Вовчак, І. Довгалюк. – Львів, 2006. – Вип. 37. – С. 288-299.
 15. Довгалюк Ірина, Добрянська Ліна. Кафедра музичної фольклористики / Ірина Довгалюк, Ліна Добрянська // Сторінки Львівської державної музичної академії ім. М. Лисенка. – Львів, 2003. – С. 169-178.
 16. Журнал відвідування індивідуальних лекцій. Факультет : ІТФ І-ІІ. Предмет : Фольклорна практика. Викладач : в. о. доц. Гошовський В. Л. 1968/69 учбовий рік // Архів Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології ЛНМА.
 17. Закарпатські народні пісні / Упорядник З. Василенко. – Київ, 1962.
 18. Зінків Ірина. До історії студентського науково-творчого товариства // Сторінки Львівської державної музичної академії ім. М. Лисенка. – Львів, 2003. – С. 194-201.
 19. Іваницький Анатолій. Українська народна музична творчість : посібник для вищ. та серед. учб. закладів. – Київ, 1990. – 336 с.
 20. Карпеко Людмила. Українські календарні пісні Волинської області : дипломна робота / Людмила Карпеко. – Львів, 1966. – 41 с.
 21. Карпінська Тетяна. Розвиток змісту музично-фольклористичних дисциплін у системі вищої музичної освіти України (20-ті рр. ХХ – поч. ХХІ ст.) : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. – Київ, 2005. – 20 с.
 22. Квітка Климент. Українські народні мелодії / Климент Квітка. – Київ, 1922. – 236 с.
 23. Луканюк Богдан. Концепція викладання етномузичних дисциплін у системі „школа – училище – виш” // Етномузика / упоряд. І. Довгалюк, Ю. Рибак. – Львів, 2008. – Ч. 5. – С. 106-158.
 24. Луканюк Богдан. Мій Людкевич / Богдан Луканюк // Спогади про Станіслава Людкевича / упоряд. С. Павлишин. – Львів, 2010. – 200 с.

25. Луканюк Богдан. Начерк історії музично-етнографічної освіти (до середини ХХ століття) // Етномузика / упоряд. І. Довгалюк. – Львів, 2008. – Ч. 4. – С. 102-123. – (Наукові збірки ЛНМА ім. М. Лисенка, вип. 21).
26. Людкевич Станіслав. Вступне слово до Хрестоматії українських народних пісень (мелодій), впорядкованих за ладотональною будовою / Станіслав Людкевич // Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи : у 2 т. / упоряд., ред., пер., прим. і бібліографія З. Штундер. – Львів, 2000. – Т. 2. – 310 с., іл.
27. Мазепа Лешек, Мазепа Тереса. Шлях до музичної академії у Львові : у 2 т. – Львів, 2003. – Т. 2 : Від Консерваторії до Академії (1939–2003). – 200 с.
28. Мушинка Микола. Автобіографія Володимира Гошовського в його листах до мене / Микола Мушинка // Пам'яті Володимира Гошовського (1922–1996) : збірник статей та матеріалів / упоряд. В. Пасічник. – Львів, 2006. – С. 19-49.
29. Колесса Микола. Фанатик, залюблений в етномузикологію / Микола Колесса // Пам'яті Володимира Гошовського (1922–1996) : збірник статей та матеріалів / упоряд. В. Пасічник. – Львів, 2006. – С. 88-89.
30. Народні мелодії з голосу Лесі Українки / Списав Климент Квітка. – Київ, 1917/1918. – 229 с.
31. Народні пісні з Підкарпатської Русі : мелодії і тексти / зібрав і зредагував Філарет Колесса. – Ужгород, 1938. – С. 490-149.
32. Народні пісні з Галицької Лемківщини : тексти й мелодії / зібрав, упорядкував і пояснив Др. Філарет Колесса // Етнографічний збірник Наукового товариства імені Шевченка. – Т. XXXIX-XI. – Львів, 1929. – 469 с.
33. Особова справа В. Гошовського // Архів ЛНМА. – Опис 2 О/С. – Спр. 44. – С. 131-146.
34. Особова справа В. Гошовського // Архів ЛНМА. – Опис 2 О/С. – Спр. 226. – С. 47-72.
35. Павлишин Стефанія. Був сповнений кипучої енергії / Стефанія Павлишин // Пам'яті Володимира Гошовського (1922–1996) : збірник статей та матеріалів / НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаніка / упоряд. В. Пасічник. – Львів, 2006. – С. 90-93.
36. Пальоний Володимир. Історія української музичної фольклористики (1960-90-ті роки) / Володимир Пальоний. – Київ, 1997. – 57 с.
37. Пасічник Володимир. Біля джерел квіткознавства (про роботу В. Гошовського над виданням праць К. Квітки) / Володимир Пасічник // Етномузика / упоряд. Б. Луканюк. – Львів, 2006. – Ч. 1 – С. 33-48.
38. Пасічник Володимир. Володимир Гошовський на кафедрі української фольклористики / Володимир Пасічник // Вісник Львівського університету. Серія мистецтвознавство / упоряд. І. Довгалюк, А. Вовчак. – Львів, 2011. – Вип. 10. – С. 21-43.

39. Пасічник Володимир. Лист Володимира Гошовського до Анни Рудневої від 28 жовтня 1966 року / Володимир Пасічник // Етномузика / упоряд. Б. Луканюк. – Львів, 2007. – Ч. 2. – С. 148-156.
40. Пасічник Володимир. Листування Володимира Гошовського з Іларіоном Гриневецьким / Володимир Пасічник // Етномузика / упоряд. Ю. Рибак. – Львів, 2007. – Ч. 3. – С. 119-142.
41. Перескоцька Світлана. Життєвий та творчий шлях В. Л. Гошовського : дипломна робота / Світлана Перескоцька. – Львів, 1998. – 60 с.
42. Попова Татьяна. Русское народное музыкальное творчество / Татьяна Попова. – Москва, 1955-57. – Вып. 1-3.
43. Роздольський Йосип, Людкевич Станіслав. Галицько-руські народні мелодії : у 2 ч. – Львів, 1906, 1908. – (Етнографічний збірник НТШ. – Т. XXI-XXII).
44. Сливинський Юрій. Гуцульські весільні пісні : дипломна робота : у 2 ч. – Львів, 1967. – 110 с., 21 с. з нот.
45. Сливинський Юрій. Збирацька діяльність вузів України. Львівська консерваторія // Актуальні питання методики фіксації та транскрипції творів народної музики / редактор-упорядник Б. Луканюк. – Львів, 1989. – С. 92-95.
46. Українські народні пісні Пряшівського краю / упоряд. Ю. Костюк. – Братислава, 1958. – Кн. 1.
47. Фонд Львівської державної консерваторії // Державний архів Львівської області. Фонд Р-2056. Опис 1. *При покликанні на це джерело цифра (цифри) після коми означає номер архівної справи.*
48. Фольклорні роботи студентів ЛДК ім. М. Лисенка // Архів Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології ЛНМА.

Лина Добрянская. Педагогическая деятельность Владимира Гошовского во Львовской консерватории (1961-1969).

Рассматривается этномузыкологическая педагогическая деятельность Владимира Гошовского в период его кратковременного, но активного преподавания во Львовской консерватории. Проанализированы учебные курсы педагога, обеспечивающие студентам комплексную музыкально-фольклористическую подготовку, а также его работу руководителя народно-музыкальной секции Студенческого научного общества.

Ключевые слова: Владимир Гошовский; Львовская консерватория; этномузыкологическое образование.

Lina Dobrianska. The Pedagogical Activities of Volodymyr Hoshovsky in the Lviv Conservatory (1961-1969).

This article describes the musical folkloric activities of Volodymyr Hoshovsky during his tenure at the Lviv Conservatory between 1961-1969. Analysis of his courses and pedagogical work provides insight into his comprehensive approach to ethnomusicological training as well as his work as section manager of the Student Scientific Society.

Keywords: Volodymyr Hoshovsky, Lviv Conservatory, ethnomusicological education.